

ՀՀ ԴՐԱՄ/ԱՄՆ ԴՈԼԱՐ ՓՈԽԱՐԺԵՔԻ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ-ՈՒՄ 1995-2015ԹԹ.

Հայտնի է, որ արտարժույթի փոխարժեքը մի երկրի դրամական միավորի արժեքն է՝ արտահայտված այլ երկրի դրամական միավորով¹: Հաշվի առնելով գնաճը, տարբերում ենք անվանական և իրական փոխարժեքներ, որոնք միմյանցից տարբերվում են համեմատվող երկրներում գների հարաբերակցությունից կախված: Անվանական փոխարժեքը մեկ արժույթի գինն է՝ արտահայտված մեկ այլ արժույթով, իսկ իրական փոխարժեքը երկու երկրների գների հարաբերությունն է՝ բերված ընդհանուր արժույթի, քանի որ անվանական փոխարժեքը արտահայտված է մեկ միավոր արտարժույթի դիմաց տրվող ազգային արժույթով²:

$$Ի\Phi = \frac{Գ1}{Գ2} \times Ա\Phi,$$

որտեղ՝ ԻՓ-ն իրական փոխարժեքն է,

ԱՓ-ն անվանական փոխարժեքը,

Գ1-ը և Գ2-ը ապրանքների գներն են համեմատվող երկրներում:

Ինչպես ամեն մի գին, փոխարժեքը նույնպես ձևավորվում է արժութային շուկայում՝ ըստ արժույթի պահանջարկի և առաջարկի հարաբերակցության: Իր հերթին՝ առաջարկն ու պահանջարկը կախված են մի շարք գործոններից: Փոխարժեքի վրա ազդող հիմնական գործոններն են՝

- Գնաճի մակարդակը: Արտարժույթի փոխարժեքի ձևավորման հիմքում ընկած է արժույթների հարաբերակցությունն ըստ դրանց գնողունակության (գնողունակության պարիտետ): Վերջինիս հետ կապված գնաճի տեմպը զգալիորեն ազդում է փոխարժեքի վրա. որքան բարձր է գնաճի տեմպը, այնքան ցածր է ազգային արժույթի փոխարժեքը:
- Վճարային հաշվեկշռի վիճակը: Վճարային հաշվեկշռի անկայունությունը հանգեցնում է համապատասխան արժույթների նկատմամբ պահանջարկի փոփոխության:
- Տոկոսադրույքի մակարդակը: Գլոբալացման պայմաններում զգալիորեն մեծացել է վճարային հաշվեկշռի վրա ֆինանսական, այդ թվում սպեկուլյատիվ կապիտալի ազդեցությունը, ինչը չի կարող չանդրադառնալ համապատասխան արժույթների փոխարժեքների վրա: Տոկոսադրույքների փոփոխությունը այլ հավասար պայմաններում խթանում է կապիտալի շարժը դեպի առավել շահավետ տեղաբաշխում: Բարձր տոկոսադրույքները գրավիչ են օտարերկրյա կապիտալի համար, իսկ ցածր տոկոսադրույքները կրճատում են դրանց ներհոսքը:
- Եվրոշուկայում և միջազգային հաշվարկներում արտարժույթի օգտագործման աստիճանը: ԱՄՆ դոլարը մնում է միջազգային հաշվարկների հիմնական արժույթ, եվրոշուկայում գործառնությունների 60 տոկոսն իրականացվում է ԱՄՆ դոլարով, այդ պատճառով համաշխարհային գների բարձրացումը, արտաքին պարտքի աճող վճարումները կարող են նպաստել ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքի բարձրացմանը նույնիսկ նրա գնողունակության անկման պայմաններում:
- Արժույթի նկատմամբ վստահության աստիճանը, որը որոշվում է տնտեսության մակրոտնտեսական ցուցանիշներով և քաղաքական իրադրության կայունությամբ: Որոշումների

¹ Международные валютно-финансовые и кредитные отношения. Учеб. Пособие/ О.Б. Аникин. -М: Флинта: МПСИ, 2008, с. 14.

² Տ. Սարգսյան, Փոխարժեքի դերը դրամավարկային քաղաքականության մեջ, Եր., 2008, էջ 9, 26:

ընդունման ժամանակ կարևոր է հաշվի առնել ոչ միայն այդ ցուցանիշների վիճակը, այլ նաև դրանց դինամիկան:

- Արժույթային քաղաքականությունը: Փոխարժեքի դինամիկան զգալիորեն կախված է շուկայական և պետական կարգավորման հարաբերակցությունից: Փոխարժեքի պետական կարգավորումը, մասնավորապես՝ կենտրոնական բանկերի արտարժույթային ինտերվենցիաների միջոցով, ուղղված է դրա կա՛մ բարձրացմանը, կա՛մ նվազմանը՝ ելնելով տնտեսական քաղաքականության խնդիրներից¹:

Տվյալ հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար փոխարժեքի զարգացման միտումները ՀՀ-ում երկարատև ժամանակաընթացքում՝ վերջին 20 տարում: Տվյալները ներկայացված են ներքոհիշյալ աղյուսակ 1-ում:

Աղյուսակ 1

ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար փոխարժեքները ՀՀ-ում 1995-2015թթ.2 (եռամսյակային կտրվածքով)

Ժամանակաշրջան (եռամսյակներ)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
I եռ.	405.08	402.67	465.48	499.42	538.68	527.46	550.52	567.15	586.59	565.23	477.03
II եռ.	408.80	407.13	495.31	502.89	539.87	536.22	552.23	579.93	586.42	551.14	448.69
III եռ.	407.95	415.24	502.51	503.31	539.12	542.79	554.23	562.87	577.49	518.99	452.68
IV եռ.	401.70	428.72	499.78	513.93	522.58	551.63	563.33	583.46	564.56	498.45	452.34

Ժամանակաշրջան (եռամսյակներ)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
I եռ.	450.95	359.44	308.06	325.56	384.08	366.14	388.43	409.47	411.04	477.26
II եռ.	436.78	353.97	307.11	370.53	384.33	374.18	401.53	414.90	412.84	476.48
III եռ.	402.39	337.83	302.30	372.64	365.51	368.78	410.66	408.66	408.48	479.39
IV եռ.	374.04	317.08	306.41	384.40	360.73	380.90	406.44	405.48	431.32	478.54

ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար փոխարժեքի 21 տարվա դինամիկայի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ փոխարժեքի առաջին կտրուկ բարձրացումը դիտարկվել է 1997թ.՝ ըստ եռամսյակների համապատասխանաբար կազմելով 465.48 դրամ, 495.31 դրամ, 502.51 դրամ և 499.78 դրամ նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանների 402.67 դրամ, 407.13 դրամ, 415.24 դրամ, 728.72 դրամի փոխարեն, նույն միտումը շարունակվել է մինչև 2005թ, այնուհետև արտարժույթի փոխարժեքը դրսևորել է նվազման միտում և 2008թ. եռամսյակներին ընդունել է 308.06 դրամ, 307.11 դրամ, 302.30 դրամ և 306.41 դրամ արժեքները: 2008թ-ից հետո արտարժույթի փոխարժեքը աստիճանաբար բարձրացել է և դրսևորել աճման միտում մինչ օրս:

Վիճակագրության մեջ և էկոնոմետրիկայում երևույթների ըստ ժամանակի զարգացման հիմնական միտումը արտացոլելու համար կիրառվում են տարբեր հավասարումներ, տարբեր աստիճանների պոլինոմներ, էքսպոնենտներ, լոգիստիկական կորեր և ուրիշ ֆունկցիաներ:

Պոլինոմները ունեն հետևյալ տեսքը.

- առաջին աստիճանի պոլինոմ $\bar{y}_t = a_0 + a_1 t$
- երկրորդ աստիճանի պոլինոմ $\bar{y}_t = a_0 + a_1 t + a_2 t^2$
- երրորդ աստիճանի պոլինոմ $\bar{y}_t = a_0 + a_1 t + a_2 t^2 + a_3 t^3$
- n-րդ աստիճանի պոլինոմ $\bar{y}_t = a_0 + a_1 t + a_2 t^2 + \dots + a_n t^n$

¹ Международные валютно-кредитные отношения. Учебник/ Под общ. Ред. Н.П.Гусакова.-М.: ИНФРА-М, 2008, с. 27,28.

² Կազմված է ըստ՝ ՀՀ ԿԲ «Վիճակագրական տեղեկագիր 1999», էջ 24, ՀՀ ԿԲ «Վիճակագրական տեղեկագիր 2000», էջ 24, ՀՀ ԿԲ «Վիճակագրական տեղեկագիր 2005», էջ 41, ՀՀ ԿԲ «Վիճակագրական տեղեկագիր 2010», էջ 66, ՀՀ ԿԲ «Վիճակագրական տեղեկագիր 2014», էջ 72, ՀՀ ԱՎԾ «Հայաստանի Հանրապետության սոցիալ-տնտեսական վիճակը 2015 թվականի հունվար-դեկտեմբերին» և մշակված է հեղինակի կողմից:

որտեղ՝ $a_0, a_1, \dots, a_n$ -ը՝ պոլինոմների պարամետրերն են,
 t - ն՝ ժամանակի պայմանական նշանակումն է:

Վիճակագրության պրակտիկայում ոչ բարձր աստիճանի պոլինոմների պարամետրերը երբեմն ունենում են դինամիկայի շարքի բնութագրիչների կոնկրետ մեկնաբանություն: Այսպես, օրինակ, a_0 պարամետրը մեկնաբանվում է որպես դինամիկայի շարքի միջին պայմանների բնութագրիչ, իսկ a_1, a_2 և a_3 պարամետրերը՝ արագացման փոփոխություն:

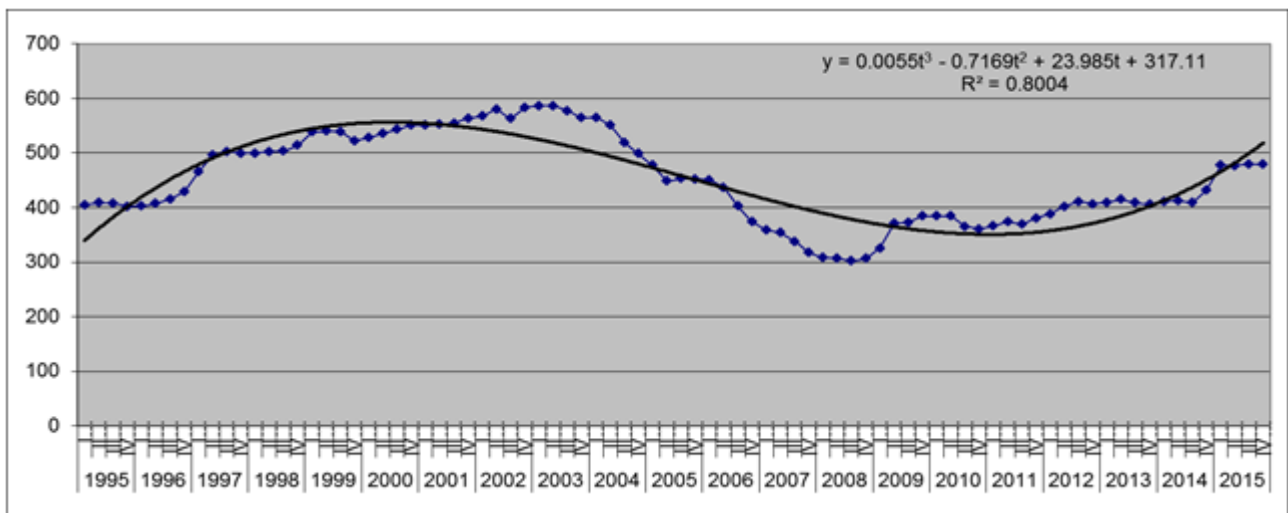
Վիճակագրության մեջ մշակված է զարգացման մոդելի պոլինոմի աստիճանի ընտրության կարգ, որը հիմնված է դինամիկայի շարքերի մակարդակների վերջնական տարբերությունների որոշման վրա: Համաձայն դրա, առաջին աստիճանի պոլինոմը (ուղիղը) կիրառվում է որպես մոդել այնպիսի դինամիկայի շարքի համար, որի առաջին տարբերությունները (բացարձակ հավելաճերը) կայուն են, երկրորդ աստիճանի պոլինոմները կիրառվում են կայուն երկրորդ տարբերություններ (արագացումներ) ունեցող դինամիկայի շարքի արտացոլման համար, երրորդ աստիճանի պոլինոմներ՝ կայուն երրորդ տարբերություններ ունեցող շարքերի համար և այլն:

Պոլինոմիալ մոդելների համար բնութագրական է ուղիղ կապի բացակայությունը բացարձակ հավելաճերի և դինամիկայի շարքի մակարդակների հավելաճերի միջև¹:

Վերլուծությունը կատարել ենք երրորդ աստիճանի պոլինոմիալ հավասարման (մոդելի) օգնությամբ, որը ներկայացված է գծապատկեր 1-ի տեսքով:

Գծապատկեր 1

ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար փոխարժեքների մակարդակի դինամիկան 1995-2015թթ.

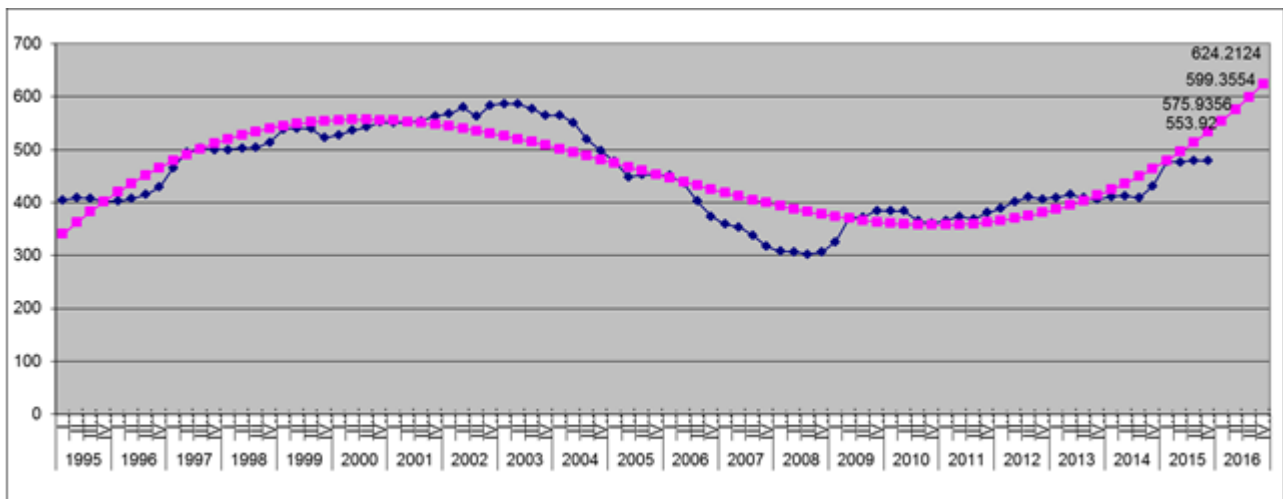
Վերլուծության արդյունքների հիման վրա տրենդը ներկայացնող հավասարման պարամետրերի համաձայն, տրված ժամանակահատվածում ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար փոխարժեքը յուրաքանչյուր եռամսյակ աճել է 23.985 դրամով ($a_1=23.985$), սակայն, այս ցուցանիշը տարեցտարի ունեցել է դանդաղեցման միտում և միջին տարեկան բացարձակ դանդաղեցումը կազմել է 0.7169 դրամ ($a_2=-0.7169$):

Ներկայացված մոդելի պարամետրերի համաձայն կատարել ենք նաև կանխատեսումներ 2016 թվականի եռամսյակների համար, որի արդյունքները ներկայացված են գծապատկեր 2-ի տեսքով:

Տրենդը ներկայացնող մոդելի համաձայն, կանխատեսման արդյունքում ստացանք, որ 2016թ. վերջում (մնացած հավասար պայմաններում) 1 ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքը կհասի 624 դրամի սահմանը:

¹ Գ.Վ. Վարդանյան, Էկոնոմետրիկայի հիմունքները՝ ուս. ձեռնարկ, Երևան, 2003, էջ 60-61:

ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար փոխարժեքի կանխատեսված մակարդակները 2016թ եռամսյակների համար

Այսպիսով, վերլուծելով ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար փոխարժեքները ՀՀ-ում 1995-2015թթ. կտրվածքով պարզ է դառնում, որ փոխարժեքի առաջին կտրուկ բարձրացումը դիտարկվել է 1997թ.՝ ըստ եռամսյակների համապատասխանաբար կազմելով 465.48 դրամ, 495.31 դրամ, 502.51 դրամ: 2005թ.-ից արտարժույթի փոխարժեքը դրսևորել է նվազման միտում և 2008թ. եռամսյակներին ընդունել է 308.06 դրամ, 307.11 դրամ, 302.30 դրամ և 306.41 դրամ արժեքները: 2008թ.-ից հետո արտարժույթի փոխարժեքը աստիճանաբար բարձրացել է և դրսևորել է աճման միտում մինչ օրս: Այնուհետև կատարելով ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար փոխարժեքների դինամիկայի վերլուծություն երրորդ աստիճանի պոլինոմիալ հավասարման (մոդելի) օգնությամբ, ստացվում է, որ տրված ժամանակահատվածում ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար փոխարժեքը յուրաքանչյուր եռամսյակ աճել է 23.985 դրամով ($a_1=23.985$), սակայն, այս ցուցանիշը տարեցտարի ունեցել է դանդաղեցման միտում: Կատարվել է նաև կանխատեսում 2016թ. եռամսյակների համար, որի արդյունքում պարզ է դառնում, որ մնացած հավասար պայմաններում 2016թ. վերջում 1 ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքը կհասի 624 դրամի սահմանը:

ՀՀ ԴՐԱՄ/ԱՄՆ ԴՈԼԱՐ ՓՈԽԱՐԺԵՔԻ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ-ՈՒՄ 1995-2015ԹԹ.

ԼԻԼԻԹ ԳԵՎՈՐԳԻ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ՀԱԱՀ ֆինանսներ և վարկ ամբիոնի ասպիրանտ

Համառոտագիր

Հոդվածում վերլուծվել է ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար փոխարժեքի զարգացման միտումների դինամիկան վերջին 21 տարիների ընկած ժամանակահատվածում: Վերլուծության համար հիմք է ընդունվել եռաստիճանային պոլինոմիալ մոդելը, հաշվարկված պարամետրերի հիման վրա կատարվել է կանխատեսում 2016թ. բոլոր եռամսյակների համար, որի արդյունքում ստացվել է, որ 2016թ. վերջին 1 ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքը կհասնի 624 դրամի սահմանը:

Բանալի բառեր. արտարժույթի փոխարժեք, զարգացման միտումներ, դրամական միավոր, տրենդ, կանխատեսում:

ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ ВАЛЮТНОГО КУРСА AMD/USD В РА ЗА ПЕРИОД 1995-2015 ГГ.

ЛИЛИТ ГЕВОРКОВНА ПОГОСЯН

аспирант кафедры финансов и кредита Национального аграрного университета Армении

Аннотация

В статье проанализированы динамика и тенденции изменения валютных курсов AMD/USD в РА за последние 21 год. В качестве основы для анализа выбрана трехступенчатая полиномиальная модель. На основе рассчитанных параметров прогнозированы ожидаемые уровни валют для всех кварталов 2016 года. По результатам анализа получено, что к концу 2016 года курс AMD/USD достигнет 624 драмов.

Ключевые слова: валютный курс, тенденции развития, денежная единица, тренд, прогноз.

THE STUDY OF TRENDS ON ARMENIAN DRAM TO US DOLLAR EXCHANGE RATE FROM 1995 TO 2015

LILIT GEVORG POGHOSYAN

Ph.D.Student, Chair of Finance and Credit, Armenian National Agrarian University

Abstract

The article analyzes the trends in of the Armenian dram to US dollar exchange rate for the period of 21 years (from 1995 to 2015). To analyze the quarterly data, the author relied on a polynomial model, and based on estimation results the author forecasts exchange rates for each quarter of 2016, and based on the estimates the forecasted value of US dollar to Armenian dram exchange rate could reach 624 Armenian drams in the last quarter of 2016.

Keywords: Foreign exchange rate, development trend, monetary unit, trend, forecasting.